בס"ד

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן

טו' אב תשפ"א

הפטרה: נחמו נחמו עמי

יציאת שבת ר"ת 21:08

בשבת טו' באב: ביום רביעי י"א התרת נדרים

אין אומרים צדקתך

גיליון 629

כניסת השבת:

19:15

ירושלים: 19:07

יציאת השבת:

20:26

ירושלים: 20:22

אם משמרים ישראל שתי שבתות-מיד נגאלים!

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

ציפית לגאולה? כולנו מצפים לגאולה, אך האם יש לנו דרך לקרב אותה? בתלמוד אנו יכולים למצוא פתרון מפתיע לשאלה כיצד להביא את הגאולה במהרה: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים".

אין צורך להאריך בחשיבותה של השבת בהיותה אות ברית בין הקב"ה ובין עם ישראל, אך פרט אחד דורש בירור – מדוע דווקא שתי שבתות? מדוע אין מספיקה שבת אחת, אותה ישמור כל עם ישראל כדי להביא את הגאולה? לפני שננסה לפתור את הבעיה הזו נפנה לעיון במצוות השבת המופיעה בעשרת הדברות של פרשת יתרו ובאותה המצווה המופיעה שוב בעשרת הדברות בפרשת השבוע שלנו. בספר שמות מופיע: "זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". ובספר דברים בפרשתנו כתוב: "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' א'להיך... וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוצאך ה' א'להיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך ה' א'להיך לעשות את יום השבת".

על השינוי המפורסם בין שמור לזכור אנו אומרים בכל ערב שבת בפיוט לכה דודי "שמור וזכור בדיבור אחד", המקור לכך הוא בתלמוד. מהי המשמעות של הקביעה הזו? האם אנו צריכים ללמוד מכך רק על הנס ששתי המילים נאמרו בדיבור אחד בזמן מתן תורה, או שיש בכך מסר גם לימינו? לשבת ישנן שתי מטרות האחת היא כריתת ברית בין הקב"ה ובין בני ישראל, ברית של אמונה מוחלטת בקב"ה שהוא מקור הכל. המטרה השניה היא מטרה סוציאלית, יום מנוחה הנועד להשוות בין כל המעמדות בעם ולתת להם משקל שווה ביום בו נחים מעבודה העשיר והעני. התלמוד מדגיש כי זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, רוצה לומר, שזו אותה השבת, והיא באה מאותו מקור אלוקי ואין להפריד ביניהם. שמירת שתי השבתות היא החיבור בין שני הטעמים בין הזכור ובין השמור, בין כריתת הברית בינינו לבורא עולם וכן בין אדם לחברו.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.נ. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *

הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

טו' באב ויום הכיפורים

יום חמשה עשר באב, נוהגים בו בזמננו מקצת יום טוב. נוהגים שלא לומר בו תחנון וגם לא במנחה שלפניו, והחתן ביום חופתו אין מתענה בו, ואם חל בשבת אין אומרים בו צדקתך.

ביום זה זכר לכמה דברים ששמחו בהם ישראל בזמנים שונים, ואלה הם:

יום שכָּלו בו מתי מדבר: יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה: יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל: יום שבטל הושע בן אלה פרוזדיות (משמרות) **שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל לירושלים: יום שפסקו בו מלכרות עצים למערכה: יום שנִתנו הרוגי ביתר לקבורה:**

בשנים קדמוניות עשאוהו ליום זה יום טוב גמור כמו שיתפרש להלן, ועכשָׁו שבית המקדש חרב ובטלה השמחה מהרבה ימים שנזכרו במגילת תענית, אנו מכניסים את השמחה רק בתורה שאנו עוסקים בה. שכבר נזכר שמיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, כיון שלא נגע החרבן בתורה, ופִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב לאחר החרבן כמו לפני החרבן. לפיכך מוסיפים מיום זה ואילך, עד סוף החורף, וקובעים עתים לתורה גם בלילה, מלבד העתים שקובעים ביום:

יום שפסקו בו מתי מדבר: במדרש איכה הלשון: 'יום שבטל בו ה'חפר'. שכבר נזכר למעלה (עמוד קצה), ששִׁשים רבוא מישראל שעליהם נגזרה הגזרה (במדבר יד) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ, מתו מהם חמשה עשר אלף בכל תשעה באב. ט"ו אלף האחרונים אף הם חפרו קבריהם ונכנסו בהם בליל תשעה באב, והקדוש ברוך הוא מחל להם מפני שאחרונים היו, וחיו מן האנשים ההם: ואולם בתשעה באב שחרית כשקמו על רגליהם, עדיִן לא ידעו שנבדלו לחיים, וחשבו שמא טעו בחשבון. והיו חוזרים ונכנסים לקבריהם עוד חמשה לילות, כיון שהגיע ט"ו וראו את הירח במלואו אז ידעו שחשבונם מכוון היה, וליל תשעה בחֹדש כבר עבר, ובטלה הגזרה מעליהם, ועשאוהו ליום ט"ו באב יום טוב:

וכן אמרו חכמים: עד שלא כלו מתי מדבר, לא היה דיבור (מפי הקב"ה) עם משה (אלא בדברים של צורך מעשה בלבד), שנאמר (דברים ב): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם, וסמוך לו – וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר:

ואף על פי שלמעשה הרי עוד בתשעה באב משנה שעברה כבר תמו למות, לא בא הדיבור למשה עד אחרי שנה וששה ימים, שעד אז היו ישראל שרויים בפחד ובעצב, שחשבו שימותו גם באותה שנה, שלא היו יודעים שימָּחל להם; ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. רק ביום ט"ו באב חזרה השמחה לישראל ואז בא הדיבור למשה. שדבר ה' עם משה פה אל פה מתוך פיוס וריצוי עם כל ישראל עמו:

חמשה עשר באב – כיום הכיפורים: שמחת חמשה עשר באב שהיתה לישראל בדורות הקדומים, שמחה של סליחה ומחילה היתה להם וטהרה מעוונות, כיום הכיפורים: ביום הכיפורים נתרצה הקב"ה לישראל מעוון העגל ונִתנו להם לוחות שניים לאחר שהראשונים נשברו, ואותו היום נקבע להם ליום סליחה ומחילה לדורות. גם חמשה עשר באב, יום של מחילה היה להם לדור המדבר מעוון המרגלים, כאמור למעלה: ולפי שימים אלה היו מסוגלים להטהר בהם מעוון, לכך לא חששו הדורות הראשונים וקבעו בשני הימים האלה מחולות לבנות, שיצאו חוץ לעיר והיו מחוללות בכרמים ולא חששו שמא יפרצו בהם גדר הצניעות. כל עצמם של ימים אלה מנוקים מעוונות היו – יהו נכשלים בהם בחטא? לפיכך היה גם חג זה של בנות ישראל שבחמשה עשר באב, נקרא חַג ה', ככתוב בסוף ספר שופטים. כלומר, חג שכל מעשי היום ומחולותיו – לשם שמים בלבד ואין בהם שמץ של חטא:

גדרי קדושה וצניעות: מימים ימימה היה עיקר תוקף קדושת ישראל, בגדרי צניעות, שהיו גדורים בהם יותר מכל העמים. לכך שמחת הנישואין בישראל גדולה מאצל עמים אחרים. שנישואי קדושה הנעשים בישראל כתורה וכמצוה, אות לישראל שכל חייהם קדושים. לכך אמרו חכמים שחתן ביום חופתו מוחלין לו

על כל עוונותיו, כדי שיתחיל את חייו בקדושה ולא תהא קופה של עוונות תלויה לו מאחוריו. לכך בימים קדמוניים, לא היו ימים טובים לישראל כימים אשר מחל להם הקב"ה על עוונותיהם, יום הכיפורים ויום חמשה עשר באב. וכיון שהיו מטוהרים מעוונות, היו קובעים הימים האלה ומיחדים אותם לשמחת נישואין, או למה שיביאום אחר כך לשמחה זו:

כך אמרו חכמים: 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן (שיהו כולן נראות שוות) שאולים'. 'בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול מבת סגן, בת סגן מבת משוח מלחמה, בת משוח מלחמה – מבת כהן הדיוט, וכל ישראל שואלים זה מזה, שלא לביֵש מי שאין לו'... 'ובנות ירושלים (ישראל) יוצאות וחולות בכרמים (שמחוץ לעיר) ומי שאין לו אשה נפנה לשם'. 'ומה היו אומרות? בחור, שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך. אל תתן עינך בנוי – תן עינך במשפחה – שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי, אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל (משלי לא). ואומר: תְּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ וִיהַלְלוּהָ בַשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ (שם). וכן הוא אומר (לגבי הבעל שהאשה בוררת לעצמה מבין הבחורים. (שיר השירים ג): צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ – זה מתן תורה; וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו. 'יפיפיות שבהן מה היו אומרות? תנו עיניכם ליופי לפי שאין האשה אלא ליופי' (שמרחיבה דעתו של אדם בתורה ועבודה). 'מיוחסות שבהן מה היו אומרות? – תנו עיניכם למשפחה, לפי שאין האשה אלא לבנים'. 'מכוערות שבהן מה היו אומרות? – קחו מקחכם לשם שמים, ובלבד שתעטרונו בזהובים' (שבנות ישראל יפות הן אלא שהעניות מנוַלתן):

צא ולמד כמה גדולים היו שני ימים טובים אלה בגדר הטהרה והקדושה, שבכל שאר ימים טובים, היו שלוחי בית דין יוצאים למקומות האסיפה ומתקנים שם 'תיקון גדול' להפריד בין אנשים לנשים כדי שלא יבואו לקלות ראש; ובימים טובים אלה, לא היו צריכים לכך, שכל ישראל גדורים היו מאליהם בגדרי טהרה, צניעות וקדושה מפני קדושת הימים: לפיכך הלשון במשנה: 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים – שבהן בנות ישראל יוצאות' וכו' ולא היה שם בית מיחוש כלל, ואילו בשאר ימים טובים, חששו מפני גדר הצניעות שמא תפָּרֵץ ח"ו ולא היו בנות ישראל יוצאות, אלא כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה: ובעוונותינו שחרב בית המקדש ובטלה שמחה של מצוה ונפרצה חומת הטהרה והצניעות, בטלה גם שמחה גדולה וטהורה זו עד שיִבָּנה בית המקדש במהרה בימינו:

הרוגי ביתר: אמרו חכמים, שבשעה שהחריב אדרינוס את ביתר, עשה שם הרג רב והתעלל בהרוגים באכזריות שאין דומה לה. מה עשה אדרינוס? כרם גדול היה לו, י"ח מיל על י"ח מיל, הביאו את ההרוגים והשכיבום בפישוט ידים ורגלים זה על גבי זה, וגדרו בהם את כרמו מכל רוחותיו שבעים ושנים מיל. וכל כך למה? כדי שיתענג תמיד למראה הגבורים ההרוגים: לאחר זמן בא מלך אחר והתיר להביא את ההרוגים לקבורה. ונאספו כל ישראל שהיו שם וטפלו במתים והביאום לקבורה. ואותו היום שהובאו הרוגי ביתר לקבורה – חמשה עשר באב היה: באותה שעה תקנו חכמים ברכת 'הטוב והמטיב' בברכת המזון. 'הטוב' שלא הסריחו, 'והמטיב' שנִתנו לקבורה:

ואותה ברכה 'הטוב והמטיב', ברכה קבועה היא לתוספת שתיַת יין משובח. ומה טעם קבעוה רק על היין ולא לשאר הנהנין? – גם זה לזכר אותו הנס שהיה אצל כרם היין: שכשם ששותים את היין על השמחה, כך היין בא על כוס תנחומין, וחיָב אדם לברך על כל מידה ומידה שהקדוש ברוך הוא מודד עמו: יום חתונתו ויום שמחת לבו: שנינו בסוף מסכת תענית: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן, שאולים, שלא לביֵש את מי שאין לו, ויוצאות וחולות בכרמים וכו'. וכן הוא אומר (שיר השירים ג): צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה (מלך שהשלום שלו) בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ (כנסת ישראל) בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ. יום חתונתו – זה מתן תורה (יום הכפורים, שנִתנו בו לוחות אחרונות), ויום שמחת לבו – זה בנין בית המקדש שיִבָּנה במהרה בימינו. [ע"פ ספר התודעה].

הלכות טו' באב

א. "אמר רבן שמעון בן גמליאל: **לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים**, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו, ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות? בחור! שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה, 'שקר החן והבל היפי אשה יראת ה' היא תתהלל' (משלי לא, ל), ואומר: 'תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה' (משלי לא, לא).

וכן הוא אומר: 'צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו' (שיר השירים ג, יא), ביום חתנתו - זה מתן תורה, וביום שמחת לבו - זה בניין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו" (תענית כו, ב).

ב. אמרו רבותינו: בן ישראל שיש לו דין עם נכרי, ישתמט ממנו עד ר"ח אלול כיוון שמזלו אינו טוב, ויש אומרים עד אחר עשרה באב. וכתב הבן איש חי: "וזו הסברה היא עיקר דאין צריך להשתמט עד ר"ח אלול אלא רק עד אחר עשרה באב, ובפרט כי **בט"ו באב** צריך לעשות שמחה מפני שיש עילוי לשכינה כמו שמובא בזוה"ק, וכיוון שעלה חודש זה ביום חמשה עשר, לא ירד, ד'מעלין בקודש'".

ג. אין אומרים תחנון ואין מתענים בט"ו באב ולכן גם אין אומרים תחנון במנחה שלפניו. ואם חל טו' באב בשבת אין אומרים בו צדקתך. (שו"ע קלא).

ד. הגמרא במסכת תענית מסבירה שאחת הסיבות שיש שמחה בטו באב היא בגלל שהותרו שבטים לבא זה בזה, ועל כך זה יום שאין טוב ממנו. גם בימינו המתחתנים מעדות שונות הרי זה קירוב עם ישראל שלא יהיו בו פילוגים וזה דבר טוב.

ה. אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "לא אברא סיהרא אלא לגירסא" (עירובין סה א), לא נברא הלילה אלא ללימוד. והיינו בלילי חורף הארוכים. וגם בלילות הקיץ הקצרים צריך ללמוד מעט בכל לילה לקיים "והגית בו יומם ולילה", ומט"ו באב ואילך שמתחילין הלילות להתארך יוסיף כל לילה ללמוד קצת יותר זמן בלילה (שו"ע, רמ"א יו"ד רמו סע' כג).

ו. "אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר: "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי" (חגיגה יב), ומי שיש לו קביעות ללמוד בכל יום שעה או יותר ונתבטל ביום, צריך להשלים את קביעותו בלילה.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

❖

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון. שרה בת שמחה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עזר בן עישה. תקוה בת עזיזה. אלגרה בת ג'אן. אסנת בת דבה. מזל בת ענולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולטנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. עדן בת רחל. מיטל מורה אדרי. יוסף בר בן מיכל. יצחק דרעי ה"ו.

להחזרת נעדרי צה"ל ושבויי ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ, צבי פלדמן.

לעילוי נשמת: הגר"ע יוסף זצוק"ל. הגר"מ אליהו זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. יונה יונה. סופר מנחם. יעקב בנציון. מקסים חיים דרעי. הרב אברהם צוקרמן. נדיר נחום. ישראל אברהם נתן. שלמה בן מרים. יצחק ועמרם אטיאס. אורן מועלם. אליהו טויטו. דוד גרוסברג. עמוס דמרי. רזי שלמה. סימנטוב משה יהודה. יצחק. יצחק ז'ק בן סוליקה. נעים משה. אהרן מזרחי. יצחק ושמחה אילוז. נסים וסוליקה שושן. נדירה שמעון. יפה זגורי. ליזט שבת. חנה יצחקי. אסתר חדד. אסתר בת תורא. אליזה בת פריחה. מרים קדושים. תירצה זיגדון. אסתר ועבר נחום. דן ונועה זורע. דניאל אלמליה. מנחם הלוי. יצחק ולאה אסטרוגו. אליהו אדרי. עזיזה עמוס. רות עקב. חיה רחל לוי. יונה שרעבי. מרים יהודה. שמואל למברגר. נעימה בת מג'דה. עליזה מועלם. עליזה כהן. שרה אוליאל. שמעון בן רחל. אברהם אדרי. יוסף אלקובי. מיכאל ועקנין. חסיבה ששפוטש. עישה דהן. ברכה סופן. כמיסה דידי. כמישה כהן. אליס טובול. מרים בת רחל. אילה שחר ז"ל.

ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה